

„Varpas“ išleidžiamas
Tilžėje 20 kiekvieno mė-
nesio. Metinė prekė su
prisiuntimu:

Rusijoje uždeng-
tose gromatose . . . 6 rubl.,
Prusose . . . . . 4 mark.,
Amerikoje ir kitur 5 mark.

VARPAS

Apgarsinimai „Varpe“
kaštuoja už kiekvieną ke-
tvirtai dalį eilutę smulkiu
raštu spaustą 20 pfen. arba
10 kap., priimami „Varpo“
išleistuvėje Tilžėje,
(Tilsit, Ostpreussen).

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

* * *

Pabaigoje perėjusio ir šiame šimtmečiuje labai daug svarbių atmainų ant svieto pasidarė. Neminint jau moksliskų ir techniškų atmainų, viename tik politiškame gyvenime draugijos daug svarbių atsitikimų galime užtėmyti. Daug sykių žmonės vienur ar kitur laužė pančius verguvės ir garsino laisvę; kelis syk vėl nulenkdamo galvas ir vergais tapdavo, idant neužilgo vėl laisvę atgauti. Daug aukų pūlė, daug kraujo prasiliejo, bet viskas tas neliko be vaisių, idėja laisvės aplankė visus kampelius Europos ir paragino vergus pasirūpiti tapti žmonėmis. Vienur anksčiau, kitur vėliau, pradėjo žmonės rūpintis apie laisvę. Į mūsų kraštą ta dvasia vėliausiai atsilankė; mes da tik keletą metų galime rokūti, kaip dabartinis judėjimas Lietuvoje prasidėjo. Teisybė, jau pirm kelių dešimčių metų atrandame patriotus, kurie rupinosi apie tai, apie ką mes dabar rupinamės, bet tai buvo tik vienvietiniai žmonės, o ne judėjimas, kaip mes jį dabar turime suprasti. Kitaip ir negalėjo būti: tada juk nebuvo tinkančios dirvos, ant kurios galėjo ta nauja sėkla prisiimti. Mūsų bajorai išvirto į Lenkus ir mislino tik apie atgaivinimą „ojcziznos“, tokios, kaip suprato ją Lenkų šlėkta, kurioje šlėkta turi ponauti, o žmonės vergauti. „Ojczizna“ ant tokio pamato, žinoma, negalėjo atgyti.

Mūsų lietuviški patriotai garsino kitokias tiesas; jie mylėjo Lietuvius, o kadangi Lietuviais buvo vieni tikrai žemdarbiai, jie mylėjo žemdarbius ir dirbo dėl jų. Bajorai nenorėjo sekti paveizdą lietuviškų patriotų, o žmonės negalėjo, nes buvo rankose ponų, buvo nuvergti ir nuvarginti. Tik po išnaikinimo baudžiavų galimas pasidarė tikras demokratiškas lietuviškas judėjimas. Jis iš lengvo vis didinosi, dabar didinasi ir toliau didysis, pakoliak nepasieks tai, ką pasiekti nori.

Bet arčiaus prisižiūrėję tam judėjimui, lengvai užtėmysime, kad jis taip lėtai pirmyn eina, kad pesimistui gali pasirodyti, jog mes nė žingsnio pirmyn nenužengiame, o esame vis tokia pat padėjime, kaip ir iš pradžios. Ir iš teisybės, jau keliolika metų, kaip dabartinis judėjimas prasidėjo, o kokį skirtumą matome mes tarp dabartinio laiko ir anometinio? Kaip tada buvo tik keletas išpažintųjų naujos lietuviškos idėjos, taip ir dabar

tik keletas; kaip tada prasti žmonės nesuprato jos, taip ir dabar nesupranta. Arba jai sulygįsime Aušrą su Varpu, kokį rasime skirtumą? Jai yra skirtumas, tai tik tame, kad Aušra buvo įtalpingesnė nei Varpas. Kur čia pirmyn žengimas, kur progresas? Delko mes per tą keletą metų, jai ne ant vietos stovime, tai bent labai išleto pirmyn einame?

Teisybė, paviršium žiurint į padėjimą Lietuvių, gali abejonė apimti, ir nemaža abejonė . . . Klintis turime baises Maskoliai dėlei suprantamų priešasčių mūsų baisesi neapkenčia ir didei persekioja. Persekioja visai: nedūdami vietų apšviestiems Lietuviams Lietuvoje, o atidūdami jas Gudams, uždrausdami spaudimą lietuviškų knygų, paversdami mokslinycias į vietas, kur ne apšvietimą platina, bet tamsą ir pravoslaviją su maskoliškais idėjomis, žodžiu visur, kur tik galėdami, stengiasi saviškai padaryti. Ir negalima pasakyti, kad darbas jų neatneštu atsakančių vaisių: žmonės mūsų yra tamsūs; žmonės mus (bent taip yra Vilniaus gubernijoje) mėgsta ir kūne visi moka maskoliškai šnekėti. Taip yra jų pusėje, o kas yra mus lietuviškoje. Mūsų, norinčių savo pečiais nuversti kalnus, ant Lietuvos užgriuvusius, yra tik keletas vyrų, neturtingų, užimančių menkas vietas. Lietuva ir Lietuvis — žodžiai, kuriūs mes dabar taip tankiai vartojame, žydi galvose tik keleto karštų patriotų; žmonės-gi mūsų tamsūs, negali suprasti mūsų norų, stebisi, išgirdę minint Lietuvą ar Lietuvį, jie vadiną savę arba Lenkais ar paprastai sako „mes ciecoriaus žmonės, jis ką nori tą gali daryti su mumis“. Laikraščiai mūsų klumpa viens po kitam dėlei stokos pinigų ir darbininkų, mūsų pulkas kūmet nesididina, nes vieni *paskęsta gyvenime*, kiti, apimti abejonės, viską metą. Kur čia tarytum viltis, kad norai mūsų galės kada nors išsipildyti?

Yra priežastis abejonės, bet tai tik paviršium žiurint. Arčiaus prisižiūrėjus, tarpu minėtų jau dalykų užtėmysime kitus, kurie mūsų pusę paremia, kurie už mus eina. Jau apriorinis samprotavimas parodo, kad pamatu stiprumo ir siekiu mūsų priešų yra vergystė ir tamsa, kuriūs jie, kaip galėdami, prilaiko mūsų žmonėse; mes-gi stovime už apšvietimą už progresą, pertai, kas tiki į progresą žmogijos, kas neapimtas pesimizmo, tas turi tikėti, kad mūsų geri norai tur syki gauti viršų. Tai

yra apriorinė tiesa, kuri visados išsipildo. Tai da ne viskas — da svarbesnius argumentus galime pasemti iš istorijos kitų tautų. Musų vėlus pakilimas jau tūm pačiu mus į geras išlygas pastatė, nes mes turime paveizdą ir kelius išdirbtus tų tautų, kurios augščiau pasirupino tą-pat pasiekti, ko mes dabar norime.*) Paimkime dėl paveikslo Čekus su Bulgarais ir pažiūrėkime, kokiame padėjime buvo jie pradžioje savo tautiško pakilimo. Sztai ką rašo Čekas Tam apie padėjimą Čekų pabaigoje pereito šimtmečio. „Žinoma, rašo jisai knigoje, išdūtoje 1783 m., kad pirm 3 metų uždėti buvo taip vadinami „vyslanci“, t. y. žandarai, kurie, kaip alkani vilkai bėgiojo po visus kraštus Čeku žemės, perkračinėjo kiekvieną kampilį ir, jai kur atrasdavo čekiškas knygas, atimdavo jas, išjūkdavo ir plėšydavo arba degydavo, nors patys nieko čekiškai nesuprato.“ Jaigu atmįsim, kad 1774 metų čekiškose mokslinyčiose ir valsčiūse įvesta buvo vokiška kalba, tai bus aišku, kad politišką padėjimą Čekų pabaigoje pereito šimtmečio nieku nebuvo geresnis už padėjimą musų dabartės. Čekais buvo vieni tik žemdarbiai, nes kiekviens, kurs ar apšviestis ar turtingesnis buvo, laikė savę už Vokietį. Tarytum, kokia galėjo buti viltis ant atgijimo taip nupūlusios tautos! Galima buvo abejoti, ir pirmi Čekų patriotai abejojo; abejojo, bet dirbo dėl mylimos tėvynės, ir dabar jų pasekėjai naudojami jų darbu, jau visai neabejodami apie pasisekimą . . .

Dar blogiaus buvo su Bulgarais. Politišką prispaudimas buvo da baisesnis nei pas mus dabartės. Dagi krikščionišką tikėjimą pasidarė dėl Bulgarų šaltiniu nelaimių nū to sykio, kaip dvasiška valdžia perėjo į rankas Grekų. Grekai baisiai nekentė Bulgarų ir, kaip galedami, stengėsi jų į Grekus išversti. Jie tyčia laikė Bulgarus tamsybėje, nes gerai žinojo, kad su neapšviestu žmogum lengva, ką nori, daryti. Atiminėjo bulgarišką knygą ir rankraščius, bažnyčiose įvedė grekišką mišias ir mokslinyčiose mokino tikrai grekiškai. Po tokiu dvigubu jungu Bulgarai buvo visiškai nupūlę: apšviestis ir turtingesnis perėjo ar į Grekus ar į Rumunus ar į Turkus, o Bulgarais liko ir kalbėjo bulgariškai vieni tik tamsus kaimo gyventojai. Dagi žodis „tauta“ (bulgariškai-«jazik») nežinomas buvo tada Bulgarijoje, vietoje jo vartojo grekišką žodį „chora“, kuris reiškia paprastai gyventojus kaimo. Kitos tautos nieko beveik apie Bulgarus nežinojo.

Maskolijoje juk kilo grekišką, o ne bulgarišką, klausymą. Dobrovskis skaitė bulgarišką kalbą už paprastą dialektą serbiškosios, o garsus slavistas Šafarikas suskaitė tik 600,000 Bulgarų, kada jų keli milijonai buvo. Taip buvo iki 1762 metų, nū kurių Bulgarai skaito pradžia savo tautiško atgi-

*) Bepiga butu, kad mes tą paveizdą visi pažintumem, suprastumem ir pagal jį elgtumėmės! (Red.)

jimo. Tūse metų kunigas Paisii išdavė pilną patriotišką dvasios knygą apie istoriją Bulgarijos, kuri didelį padarė įspūdį. Nū to laiko bulgariška tautiška idėja vis labiaus ir labiaus platinosi, ir šiandien Bulgarai jau taip gerai stovi, ko mes turbut negreit da galėsime sulaukti. Jaigu dabar pasižiūrėsime, kokiame padėjime mes esame, tai lengvai užtėmysime, kad musų padėjimas niekūmet neblogesnis už anūmetinį Čekų ir Bulgarų. Jai tokiame padėjime esame, tai to pačio ir ateigoje turime laukti ir abejoti apie pasisekimą musų darbo visai neprivalome. O bet-gi, nežiurint ant to, kad mes turime jau išdirbtus kelius, kad turime gerus paveiklus kitų, musų pakilims labai lėtai pirmyn slenka. Kas-gi per priežastys, kad nesiseka priedančiai? Apie tai kitą sykį. *Draugaitis.*

M. Rodziewicz'aitės Rusvos dulkės.

(„Szary proch.“)

Lietuviškai sutaisė Kunigaikštis J. G.—B. — Klausutis.

(T r a s a)

IV.

Pas Butkų alnamyje laukiamas buvo gražus vakaras. Po pusdienio susirinko senesniejie ukinikai, viens ir kits su pačia ir bureliais, prasidėjo rinktis jauni vyrai su mergelėmis. Pasirodė Kristupas, kaip ir visūmet, susiraukęs ir bugus, su seserimi savo Rožike, kurią tūjau apstojo moteriškosios, nės ji visiems buvo žinoma ant viso kaimo kaip garsi audėja, ir kiekvienas turėjo pas ją kokią darbą, arba vėl geidė jai idūti. Atėjo jaunasis Švedas su seserimi Lauryno, savo pačia, ir su savo seserimi Magdike, pragarsusia savo niekyste ir pakabumu ant meilės.

Atėjo nū Šliugurių visi, o taipogi ir iš kiemo Didelių, ir Barzdočius, Rapolo sunus, ir Giedraitis muzikantas, ant galo ir siuvėjas Jūzas su seserimis. Seniejie troboje susisėdę aplink stalą ir kits kitą vaišindami, klausinėjo Joną Didelįjį apie sunų. Butkus dabar jam kepurę nėsimaudamas tarnavo, motriškosios sklaidė ir žiūrėjo skepetas Marykės ir Onos ir nemokėjo, kaip beatsidžiaugti; — ant prieangio Petras su Endrėju apsakinėjo stebuklus buriui susėdę apie savo brolių, o mergelės, susėdusios ant derlios žolės karts po karto vis akį metė ant kaimo. Giedraitis čirškynę taisė, vaikiukas su bubneliu į savo žaslą vis daužė. Nieks vienok šokti dar nepradėjo. Nebuvo dar Šliugurio, o be jo nebuvo ir idžiugio. Šliuguris su Laurynu pas Rupiną buvo išisnekę. Laukė jų nekantriai Senis Jonas per langą žiūrėjo ant kelio, ant galo pamojo Endrėjų ir liepė eiti brolių pavadinti.

Kerčioje alnamio tarp senųjų sėdėjo su niekūmi nešnekėdamas Kristupas Jūdyš. Mažais gurksniais gėrė jisai savo alų ir, su rankomis galvą parėmęs, skersai lango į mergelės žiūrėjo. Regėjo savo Rožikę, kaip jis pats, jūdą ir nuliudusią. Turėjo didelius plaukus ant galvos susagstytus, o ant savęs naminį drižainį ir šniurelką. Rankas ant krutinės sunėrusi klausė nenoriai karštos pasakos Marykės. Regėjo taipogi Kristupas ant tvoros pritupusią mergelę, it topulis, dailią, geltonplaukę, mėlynąkę, su paleistais plaukais, kurie jai iki kelių siekė, kūpuikiausiai parėdytą, visugražiausią, visulinksmiausią. Jūkėsi,

žiurėdama į vaikiukus, it spietlius ją apstojusią, ją — vienturtę dukterį turtingojo Švedo. Jūdys žiurėjo, ir nū didžiu įtempimo jau akys merkėsi už anglį jūdėsnius, švitančios iš gilių dūbių, po įkirsta žema kakta. Tūmi tarpu ant takelio nū bažnyčios pasirodė laukiamieji.

Laurynas ėjo pirmūju, paskui jo Šliuguris ir Endrėjus.

Giedraitis su šmičiu pabraukė į čirškyne, mergikės susikėlė ir sustojo į burį, it avys. Jaunieji šokosi pasveikinti, senieji per langus galvas iškišo, o žmonos balsingai džiaugėsi. Tiktai Rožikė pasiliko ant vietos ir Magdikė, nepasitraukdama nū tvoros, sušuko:

— Antras Barzdoczius eina pas mus. Bus kūmi pas Didelius kaminą ištrinti!

— Kodėl-gi jusasis, tas vokietis iš dvaro, kurs pas tavę lando, netrina sūdžiu, bet tik tavąjį veidą! — nusijūkė įkandžiai Jūzas Barzdoczius.

— Giedraitis, drožk! — šukterėjo iš tolo Šliuguris. Atsiliepė čirškyne, subldėjo bubnelis. Seniai pradėjo trypti, senosios-gi į delnas ploti.

— Suktinį! — paliepė Šliuguris tarp jūko.

Senas tas buvo šokis ir apleistas. Mergikės, užkviečiant purtėsi, sakydamosi, nemokančios, bet Jonas išpruko į priemenę ir išvedė tarp visūmeninio jūko seną bobutę Giedraičio, ir su ja pradėjo balių Metėsį vaikiukai jam įpėdin prie kitų senųjų, ir tūjau šokis skubiai prasidėjo, dvieliais, maž panašiai į šuksninią polką, nū kurios skyriaus bobutėms lakstė ir krypo muturai, sklaidėsi plaukai.

— Čyru, čyru, čyru! — giedojo kiti įpėdin.

Laurynas išilinksminusį burių praėjo, į alhamine trobą įėjo, pasveikino gaspadorius, Kristupui ranką paspaudė ir Butkų liepė ant sykio bosą alaus iširitint, idant visi gertu už jo sveikatą ir už jo pinigų.

Kilo šnekėsysis ir didelis džiaugsmas. Pradėjo jį sveikinti ir jam nulinkėti, pasvadino jį tarp iškilnesniųjų, ir gėralui, it vandenini, liejantisi apipasakėjo jis visokius nūtikius, ir šnekėjo apie svetimus kraštus. Ir šokėjams liepė alaus pilti, ir griežėjams, ir užilsusioms senioms, o pats iširėmęs, su cigaru dantyse, tėviškai į kiekvieną pažvelgęs, šypsojosi.

Šliuguris linksminosi, muksavo, vis atrasdamas jūkingas giesmeles — dainuškas; apie dvidešimtis porų šoko ant žolės, jau pasijudino ir siuvėjas Jurgis, žinomasis grustuvis, bet nē Kristupas, nē Laurinas nepasijudino iš vietos.

Kristupas dar-gi nē vietos nepermainė, vis skersas į tvorą žiurėdamas, kur jau seniai nebebuvo Magdikės. Šliuguris ją seniai pagavo, matomai mokėjo išskirti, o ši su džiaugsmu stoji į dvieilę suvykusių, jūkėsi baltus dantis rodydama į jo nū daužimosi ir šokio įkaitusias akis žiurėdama, maž savo burną slūstė į praktikūtą sveikata ir gyvumu trykstantį veidą. Kartais jū Kristupas matė, bet nekušinosi ir nei mažiausio bryžio ant veido nepermainė. Vienkart Laurynas į jo šalį nusikreipė.

— Keno ta mergelė, ta jūsvoji, plonoji! Matai šoka su Švedu.

— Mano! — atsakė trumpai.

— Kaip tavo? — Sužiedūtinė?

— Rožikė! Jusų Endrėjienės ir mano sesū.

— Graži mergelė, ir daili, it tekinta! Šok it lėlė! O tą, kurią Šliuguris taip prie savės spaudžia?

— Švedų vienturtė! — suniurnėjo Kristupas.

— Vėliukštis, vėliškai pritraukia! Šelmyste pačiose akyse matytisi. Ar Švedo, jos tėvo, nēra?

— Jo niekūmet nēra! — atrėmė Jūdys įkandžiai ir piktai nusijūkęs

— Ir kur-gi jū gali rasti.

— Apie šitą reikėtu paklausti Rupino ar klebono . . .

— Kodėl?

— Ar aš žinau? Tarp jų yra kas-žin kokios paslaptys. Senis Švedas tur dvejetą arklį, ir butu ponams ir žydams su arkliais ir vežimu nūsisamdas (?). Kartais pasirodo naktį, su Rupinu pasišnabžda, varkop užaina pas kunigą, o auštant vėl pragaišta.

— Tai ar didis daigtas sužinoti!

— Nedidis, bet nenoriu! — tarė ne be papykesnio Kristupas — iki laiko . . . pridurė pamislyjęs.

Į trobą išoko įlustės — išutės ir su gerkle užkimšta dusuliu Šliuguris. Pažiurėjo ant jų ir Jūdį už čiupros nutvėrė.

— Tu jūdoji, meška! Kodėl užsisėdai su gaspadorium, it butumei vaitu ēsas! Ar neisi šokt!

Ir tavęs, Laurynai, laukia mergikės! Eik link-sminti.

Kristupas kas-žin-ką suniurnėjo, piktreiskiai žvilgterėjęs, kapitons sukėlė pečius.

— Juk aš nupratau, it versis, ant vejės trypti, ir jusų šokius užmiršau.

— Uu, ar Giedraitis nemoka polkos ir kadriliaus! Eik, pasirodyk!

Patraukė jū už peties į priemenę. Tenai Marykė išidaužiusi ir jūkdamasi pati jū pirma užgavo:

Švogerėli, švogerėli, imki manę šokti,
O ką tav aš parodysiu ant mėnesėlio!

Prasijūkė, gašią brolienę per pusę apėmė, nepasijuto kaip ir betrypiąs su kitais ant suspardyto žolyno, gaudydamas taktą nevykusios čirškyne Giedraičio.

— Ir ką-gi tu man parodysi ant mėnesio? — klausė sukdamas ją, it lėdrę.

— Ir ka? Mergelė! Ar-gi nežinai, jogiai ten užkeikta sėdžia tokia graži?

— Labai toli!

— Užtad Pilkalnyje po žemės, rume sėdžia ir laukia.

— Labai žemai!

— Toks lipšnus! Yra ir trečia, šit Magdikė!

— Perdaug jai gerai su Šliuguriu.

Žmona jūkėsi, jūkėsi. Į avetį panešas jos murtas biškį pasikreipė, ir matytisi jau buvo jūdi plaukai Iš drąsos panaši buvo į giminę, bet sukri, linksma ir, kaip kibirkštis, greita. Pas Didelius troboje buvo pirmaja

— U, jau nebegaliu! — sušuko ant galo, išsisukdama į priemenę, kurs jos mažas Laurelė klykė visu balsu.

Laurynas prisiartino prie mergelių, nulenkė galvą prieš Rožikę. Nieks jų į pažintį nesuvedė, bet šitas negalėjo neleisti jiems pašokti. Mergikė, nežiurint ant šokio, vis išblyškusi ir rimta, linkerėjo galvą ir padavė jam ranką. Tikrai tekintą turėjo liemenį, ir galvą visados iškilmingai iškelta, it kunigaikštienė. Suvisu priešingai, palyginant su Magdike, visi ją laikė už negirdėtai padorią ir neprieinamą.

— Primanomai šoki! — pagyrė ją Laurynas, nenoromis, kaip ir Šliuguris, arti ją prie savės glausdamas. Matytisi, esi pylėje buvusi.

— Nešokau pylėje, bet tik tarnavau! — atsakė.

— Oo, ar-gi tas tiesa! Ar-gi Rigoje, ar Kaune nevaikščiojai į „tancsal“? Negal buti!

— Bet gal buti, nes ir vardo nežinau.

— Stebėtinus daigtas. Ir tokia graži! Tikrai į tavę buvo išimylėjęs tavo ponas! . . . (Toliaus bus.)

Archeol'ogiski tyrinėjimai Žemaitijoje p. Tad. Dowgird'o.

Supaisė J. Bitaitis.

III.

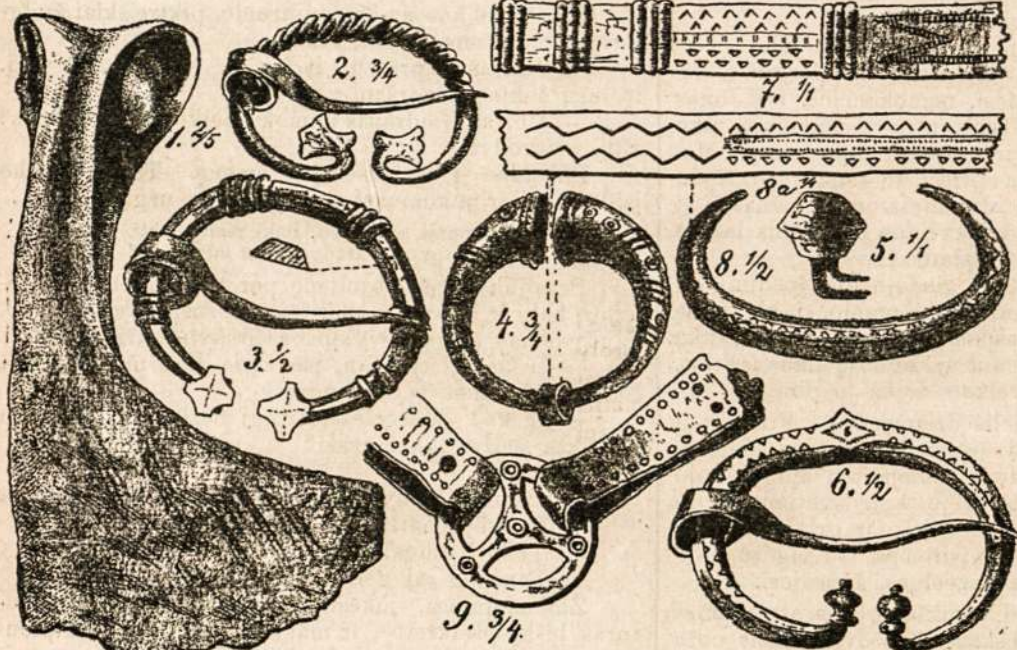
Kapinynas ir pilkalis Imbaruose.

(Salantų par., Telsių pav., Kauno rėd.).

Pirmutinę žinią apie senovės kapinyną Imbaruose p. D. apturėjęs rudenį 1884 m. nū gr. Al. Choissell'o, sykiu su daigtais, netyčia tamet tenai išartais. Ateinantį metą p. D. nuvykęs į Imbarus del tyrinėjimo šito kapinyno.

Kapinynas gulis už kelių viorštų nū Salantų miestelio, ant kranto upės Salantos, (ipūlančios į Mingę), tarp dviejų nedidelių daubų. Kapinynas užimaš didelį plotą dirvos, nės ariant visoki senovės daigtai esą atitinkami ant plataus šmoto žemės. Seniaus jokių daigtų tenai nebuvę išarta, bent niekas nepamenas, ir tikt rudenį 1883 m. pirmą kart, tapus pagilītam arimui, buvę išarti prisūsti p. D-ū daigtai.

Kapas N 2 buvęs rastas už pusės metro į pietus nū pirmutinio kapo. Šitas kapas daug skiriāsis nū pirmutinio: jis turėjęs ovaliniā formā, su dijam. 2,25 m ir 1,5 m. (ilgaja ašia traukęsis iš piet-vakarių į šiaur-ryčius); ant dugno, buvusio atstume 1,1 m. nū paviršio, ties suvis beveik stačiais šonais, gulėję 10 gana didelių akmenų, lygiame beveik atstume vienas nū kito. Išilgai kapo, ant pat dugno, išpulto baltomis smiltimis, gulėjusios liekanos medžio su žieve, užėmusios plotā ilgio 1,6 m. ir pločio 0,5 m. Iš dalių kaullavonio rasta čionai tikt 5 žmogaus dantis (2 kruminius ir 3 vidurinius) šiaur-rytiniame gale kapo. Turėję jie prigulėti prie jauno žmogaus, nės visai mažai buvę nudilę. Šalia dantų, truputį tikt į vakarus nū jų gulėjęs labai aprudyjęs geležinis daigtas, galintis buti riestu peiliu. Ties pačiu beveik viduriu kapo buvęs rastas bronz. antrankis, panešantis ant vieno antrankio, rasto Visdergių kapinyne (žiur. N 6 „V-o“ paiš. 6), tiktai be papūšimų ir užsi-
baigiantis lyg žalčio galvomis. Tarp antrankio ir dantų ant pačios beveik ilgosios ašies kapo (truputelį į vakarus nū jos) buvusiu rastu du daigtai: dalis bronz. užsegos, arčiaus dantų, ir gelež. peilis arčiaus antrankio, suvis beveik panešantis ant peilio, padūto prie aprašymo Jasnogorkos kapinyno (žiur. N. 6 „V-o“ paiš. 23). Pietvakariniame gale kapo buvusios rastos kelios šukutės paprasto molinio indo. Visi šitie daigtai gulėję viršui minėtųjų augščiaus liekanų medžio ir buvę pridengti slūgšniu trašos, kuriame kur-ne-kur buvę atitinkami šmoteliai.

Paiš. 1 — geležinis kirvukas (dov. gr. M. Ch-o); paiš. 2, 3, 4, 5 ir 6 — bronzinės sagtutės, rastos ant senovės kapinyno Imbarūse; paiš. 7 — yra tai papūšimas vieno antrankio (p. D. nepadūda, kur jis jį yra radęs); paiš. 8 ir 8a — bronz. antrankis; paiš. 9 — bronz. daigtas, rastas pavieniui ant Imbarų kapinyno.

Kapinynas buvęs tyrinėjamas p. D-o per dvi dieni: po vienā dienā 1885 m. ir 1886 m. ir tapusi ištyrinėta tikt maža dalis kapinyno, išnešanti vos 132 ketv. metru, ir užženklīta dideliais akmenimis. Tyrinėjimai abukart buvę vedami prie pagelbos paralelinių grobių, atstume pusės metro vienas nū kito, turinčių gylio pusantro m.

Ant ištyrinėtos dalies kapinyno atrastipenki kapai.

Kapas N 1, atkastas 1885 m., turėjęs dugnā išpiltā baltomis smiltimis, atstume 1,2 m nū paviršio kapinyno. Jis buvęs suvis apvalus, su dijam. 2 m., ir turėjęs stačias sienas. Ant dugno gulėjusi gerai užsilaiikiusi sagtutė iš balto metaliaus, dailiai padirbta. Užneša ji ant sagtutės privestos ant paiš. 4; skiriāsi nū jos tiktai tūmi, kad abudu galu yra papūštu aplinkui smulkiais rėžiukais, likusios-gi dalys suvis lygios, be jokių papūšimų, ir dar tūmi, kad jos adata sveika. Dijametrai jos: 0,022 m. ir 0,030 m.

medžio anglių.

Iš kapų N 3, 4 ir 5, atkastų 1886 m., tikt kapas N 5 buvęs gerai užsilaiikęs, kitūdu, regisi, buvusiu panaikītu. Šitie trys kapai skyrėsi nū visų kapų, rastų ne tiktai ant šito kapinyno, bet ir ant kapinyno Visdergiuose ir Jasnogorkoje tūmi, kad jūse buvę rasti aiškus žymiai, kad lavonas buvęs sudegītas pačiam kape. Forma visų trijų buvusi ovalinē (su dijam. 2 m. ir 1,5 m.); dugnas atstume 1,2 m. nū paviršio, o ties šonais akmens, kaip kape N 2. Ant dugno kapu gulėjęs slūgšnis anglių ir pelenų, storio iki 20—30 cent., pridengiantis iš dalies ir akmenis. Šitame slūgšnyje buvusios rastos sutirpusios liekanos bronz. ir gelež. daigtų, liekanos nesudegusių visai kaulų ir sukutės molinių indų. Iš kapo N 4 išimta apie 49 gramų*) sutirpusių bronz. daigtų ir 745 gr. gelež.; kitūse kapūse daigtų buvę mažiaus. Viršuj šito slūgš-

*) 1 gr. užturi arti 0,00245 arba 1/400 sv.

nio buvęs slūgsnis maišytos žemės, kuriaja dūbė buvusi užpilta

Apart to, tyrinėjant šitą kapinyną, buvo rasti pavieniai, atstume 10—30 cent. nu paviršio, šie daiktai: bronz. antrankis (žiur. paiš. 8 ir 8a) su dijam. 0,059 ir 0,055 m.; viena bronz. sagtutė papūšta (ž. paiš. 3), kita be jokių papūšimų su galais, užsibai-giančiais taip, kaip parodyta ant paiš. 5., abidvi vienokio dydžio (dij. 0,05 m.); du bronz. daigtu, galinčiu buti papūšimais kokio nors diržo, susidedančiu iš papūsto ratelio ir dviejų bronz. skardyčių, apimančių šmotus diržo (žiur. paiš. 9); du gintaro karieliai, panešantieje ant rastų ant kapinyno Jasnogórkoje (žiur. N 6 „V-o“ paiš. 4); keliolika nūlaužų nū visokių daigtų, k. v. antrankių, sagtūčių, spilkų ir k.

Nū gr. *Choissell'o* p. D. apturėjęs šitus daigtus: dvi jėtis, vieną su siauresnėmis ašmenimis, o kitą su platesnėmis ir su nūlaužta tule, panešančias ant jėčių rastų ant kitų kapinynų; du suvis beveik vienokiu gelež. kirvuku (ž. p. 1); du bronz. antrankiu, be jokių papūšimų; panešančiu ant antrankio, rasto tyrinėjant Visdergių kapinyną (žiur. Nr. 6 „V-o“ paiš. 6), vienas iš jų perlaužtas; dvi bronz. sagtutes, suvis beveik vienokias (ž. p. 6), iš kurių viena perlužusi ir neturi adatos; bronz. daigtą, nežinomos vartonės, susidedantį iš gelež. lazdučių ir užmantų ant jos 4 gana didelį bronz. karielių, prasto darbo ir nevienokio dydžio (jis turi ilgio 0,068, karielių dij. 0,015 m., lazdučių storis 0,004 m.), iš kurių du galutiniu nepajudinamai stovį, o viduriniu liūšai; keletą didesnių nūlaužų nū visokių bronz. daigtų, k. v. galvą bronz. spilkos, suvis panešančią ant spilkų, rastų ant kapinyno Jasnogórkoje, dalį bronz. antrankio, suvis tokio, kaip ką tik paminėtasis, ir penkis didesnius šmotelius virvukės, susuktos iš paplokščios bronz. vielos.

Samdytojas Imbarų padovanojęs p. D-ui gana dailų kalaviją, kurio rankavėtas išariant tapęs nūlaužtas.

Nū berno Barzdausko p. D. esąs nupirkęs: dvi suvis beveik vienokias bronz. sagtutes (ž. paiš. 2); vieną mažą bronz. sagtutę, panešančią ant vienos sagtutės, rastos ant kapinyno Jasnogórkoje (ž. N 6 „V-o“ paiš. 16), ir vieną labai dailiai papūštą bronz. sagtutę su nūlaužta adata (ž. paiš. 4).

* * *

Netoli nū šito kapinyno, viršuje upės, esąs pilkalis, aiškiai žmogaus ranka supiltas. Savo forma šitas pilkalis daug primena pilkalnį, kurio pašiņys yra privestas 7 num. V-o už 1891 m. Jis gulįs šakėse lygžemumos upės Salantos iš vakarų, ir gilios daubos iš rytų; nū tolesnio iškilnumo dirvos atskirtas jis gilum grobiu, už kurio esąs pylimas. Augščio jis turįs arti 30 m.; šonai jo labai status, taip jogiai per jįs užlipti ant pilkainio suvis negalima; ant viršaus galima dasigauti tikt siauru takeliu, einančiu išilgai visą vakarinį šoną.

Viršus pilkainio esąs apsiauptas neaugštu pylimu ir perdalitas skersai pylimu ant dviejų lygių beveik dalių, užimančių maž-daug po 800—900 ketv. metrų ploto; anga pylime del įėjimo esanti šiauriniame galė pilkainio (skersiniame pylime jokios angos nėra). Pirmutinėje, šiaurinėje dalyje pilkainio, ties skersiniu pylimu esąs pailgai keturkampas (vienas šonas turįs ilgio 12 m., o kitas 3 m.) šulinukas be rentinio ir pilnas tyraus ir gardaus vandens, niekadus neišsekiančio; su lazda ilgio 2 m. dugno šulinuko nebuvus galima pasiekti.

Ant viršaus, ant šonų ir ties apačia pilkainio p. D. neradęs jokių liekanų buvio žmogaus; ir tiktai ant pievos iš pusės pietų ir vakarų, netoli nū pilkainio gulį dideli gabalai granito, bet jo esą apščiai visoje apygardoje.

Darbinikai, dirbusieje pas p. D-ą tyrinėjant jam kapinyną, papasakoję du padavimu apie šitą pilkalnį. Pirm kelių metų gyvenęs Imbarūse senukas Jonas, kuris seniaus tarnavęs už piemenį pas kunigą Kalneliūse, anapus upės Salantos. Syki, beganant jam gyvulius šitoje pusėje upės prisiblaškydavusi prie kaiminės jūda kiaulė, kuri, genant namon, kas-žin-kur dingdavusi. Vienąkart jis užsispyręs ją parvaryti į tvartą ir prisivaręs jau iki upe, bet į vandenį kiaulė ta niekaip nenorinti eiti; besistengiant jam tą kiaulę pervaryti, ji įlindusi jam į tarpkoji, pagriebusi ant nugaros piemenį ir nusinešusi į kas-žin kokią olą, esančią pilkainyje. Ten ji prakalbėjusi į Joną žmogįškai, parodžiusi jam daugybę visokių turtų, įdėjusi į vieną kišenių aukso šmotą, o į kitą sidabro ir išnešusi laukan. Grįžtant iš olos Jonas užmiges ir, kada pabudo, rado savę gulint purvyne, o kišeniūse vieton aukso ir sidabro mėsžla. Po tam atsitikimui Jonas kiaulės tos jau nematydavęs.

Apie esančius šitame pilkainyje turtus esąs kitas padavimas:

Labai seniai, toli dar prieš Prancuzų karę, atėjusi į Lietuvą narsi Žuvėdų tauta ir užkariavusi visą šalį. Vienas pulkas, po vadovyste dviejų tikrų brolių, apsigyvenęs ant šito pilkainio. Ilgus metus abudu broliu gyvenę sataikoje ir, tolydžio kariaudami, gabenę ir krovę didelius turtus ant šito pilkainio. Pilkalnį perdalinę jūdu skersai pylimu ir vyresnysis brolis apsigyvenęs šiaurinėje dalyje, o jaunesnysis pietinėje. Ant galo vyresniamjam broliui įsipykus dalintis užgrėbtais turtais su kitu broliu ir grįžtant anam iš kokios-ten karžygos, vyresnysis, budamas ant kalno, išmušęs visus jo ricierius ir jį patį užmušęs, o su atimtais grobčiais sugrįžęs į savo sėdybą. Norint jam pereiti per pylimą, atskirusi jo dalis nū broliškės, prasivėrusi ties pylimu žemė ir praryjusi jį su visais jo ricieriais ir užgrėbtais turtais, o ant tos vietos pasirodęs vandū. Nū to laiko sėdį jie tam kalne ir ta jūda kiaulė, kurią matęs Jonas, esą tai vyresnysis brolis. (Toliaus bus)

Tėvyniški varpai.

„Nauja Aušra.“ Priežastis jos atsiradimo. Mania redactoria. Ką sako „išleistuvė“ ir „rėdytuvė“ naujo laikraščio. Trumpas perkratymas tų sakalu. Veidmainingas neveidmainingumas. Stebėtinas meldimas. Trumpas paminėjimas dviejų mirusių lietuvių. Da apie Veiverių Lapinsko nūpelnus. Kō spečia apie Veiverius žandarai. Denuncijacija kaimo mokin-tojo. Kratymas Luksitūse. Denuncijacija apie Liudvinavą. Dėlko musų ukinikai vis tankiau pradeda vartoti denuncijaciją. Kas čzia kaltas. Ką patėmyjame kratymūse už lietuviškus rastus.

Ir vėl prie draugystės lietuviškų laikraščių prikibo „naujas“ sąnarys po vardu „Nauja Aušra“. Paėmęs į rankas pirmąjį to naujo laikraščio numerį ir perskaitęs užvardijimą, užsispyriau atminti, kokia priežastis pagimdė „naują“ dirbtuvą tėvynės laimės toje gadynėje, kada ant to sykio da esančiųjų dirbtuvų užtenka.

Tai tikrai troškimas naudos Lietuvai. Abejotinas vienok daigtas, kad atsirastų apšviestas lietuvis, kuriam rodytusi, buk Lietuvos nauda remiasi vien tik ant didesnio skaitliaus vis naujų laikraščių vardų; sunku dasileisti nūmonės, kad matant, kaip esantieje laikraščiai, jau neva išgyvenusieje neturi, da perdaug

tvirtu buvo nė raštiško, nė materijoliško, ateitų kam į galvą gabenti Lietuvai naudą su besipainiojančiais po kojų laikraštपालािकाiais, kurių šermens prasideda, da nepasibaigus krikštynoms.

Tai gal troškimas naudos del savęs, del savo kišenius? Tai, kur gi — ana ve! Ikšiol *pasirašiusieji* redaktoriai vis skųsdavosi, kad *kasmet reikėjo* prie laikraščių tiek ir tiek markių pridėti, tai gi ar išdrystų kas išleisti „naują“ laikraštį del uždarbio? ar butų mielas likimas su *deficitais* net ir tokiam, kurio kišenių menkiausiai įryja?

Sakyčiau *kerštas* kitiems laikraščiams. Tik vėl: nors ir tarp lietuvių yra bjaurus žmonės, bet gi nenoriu įtikėti, kad jau *taip* bjaurus galėtų atsirasti, idant tokiu būdu kerštus varinētu.

Tikrų tikriausiai priežastimi atsiradimo „Naujos Aušros“ yra liga v. *mania redactoria*. Atsitaiko žmonės, šiuomi žygiu lietuviai, kurie, ar pagirti keno, ar pabandę palaikyti redaktoriaus papartį, išvaro sau į galvą tokį kyllį, buk be jų redaktorstės viskas ant svieto turėtų eiti atžagariai, o ta nabagė Lietuva išsyk sugriūtų — na, ir leidžia vieną laikraštį po kitam ant *tėvynės naudos* . . . Tie pats manijakai ištikro galėtų gabenti tėvynei naudą, jaigu išsigydytų iš *mania redactoria* ir, vieton rėdyti kitų darbus ir per tai *painioti darbą*, pradėtų pats sąžiniškai *dirbti*. Tūmtarpu galime tikėtis, kad neužilgo sulauksime ant kiekvieno mėnesio po *naują* laikraštį. Dabar turime „Naują Aušrą“, paskiaus turėsime: „Naują Garsą“, „Naujas Naujas Žinias“, „Naują Tetutę“ . . . Mat, eis gadynė *atnaujinimo* Lietuvos per *atnaujinimą* senųjų laikraščių vardu.

Perskaiciū antgalo visą numerį. Pačios įtalpos peikti nepeiksiu, o da ipač, kad „Nauja Aušra“ prašosi, idant jos pirmųjų NN ne kritikūti, lyg prijausdama, bad ant pirmųjų pasibaigs ir tokiu būdu visai išliks be kritikos. Tik tiek patėmysiu, kad įtalpoje nėra nė vieno dalyko, kurisai faktiškai patvirtintų laikraščio „Credo“. Vienok su „rėdytuvė“, ir „išleistuvė“, kuridvi išenginiame straipsnyje „Priežastis atsiradimo Naujos Aušros“ vardan laikraščio išreiškia jo tikėjimo dalykus, turiu pasikalbėti, nes minavojant apie *naują* laikraštį pridera parodyti ir jo širdį.

Tame straipsnyje „rėdytuvė“ ir „išleistuvė“ parodo svetui:

1) Kalvarijos kelius, kuriais turėjo eiti senoji „Aušra“, užpuldinėjama visokių priešų kerštdarių, kol antgalo, po keleto metamorfozų neįsikunijo į „Naują Aušrą“.

2) Kad visi tie, ką prigulėjo prie „Šviesos“, ką priguli prie „Varpo“, tai ne lietuviai — tėvynainiai, tai priešiniai lietuviškojo gaivalo, tai žudytojai tėvynės — vienu žodžiu — užmušėjai lietuvių, o tai delto, kad „Šviesa“ pakirto kojas „Garsui“, o „Varpas“ nedaleido atgyti „Aušrai“.

3) Kad kiti laikraščiai, kaip buvusi „Šviesa“, o dabartiniai: „Varpas“, „Ukinikas“, „Apžvalga“ tai veidmainiai, su paslaptinoms, nūmonėms, kad nori „veidmainingu būdu patrotyti išdirbtus veikimus tėvynainių“.

4) Kad „Varpas“, kritikūdamas „negerumą“ eilių, uždaužė duris mažiaus mokintai liūmai buti draugdirbėjais, o kad „taktiškumu“ nedaleido visai inteligencijai prisidėti prie darbo ir kad iš to visko pasinaudojusi „Apžvalga“.

5) Žinoma, kad „Naują Aušrą“ tai *tikras lietuviškas* laikraštis, kuris „gins nū veidmainiškumo savo skaitytojus, bei nū tokio būdo, kuris daleidžia mislyti

apie savo brolius nebaigusius mokslų kaip apie galvijelį“.

Ant to visko galima nors trumpai atsakyti šita:

Ant 1). *Sic itur ad astra*. Tik kas-žin, ar „senė“ Aušra prisipažintų prie „jauniklės“, nors ši labai to geistų; ir kas-žin, ar ištikro „N. Aušra“ yra neprasi-lenkiama pasekme apystovų evoliucijoje lietuviškų laikraščių, kaip stengiasi išrodyti ji pati?

Ant 2). Pasirodo, kad išleisti „naują“ laikraštį kur kas lengviaus, nė kaip padalinti lietuvius į *tikrus* lietuvius ir *priešinikus* lietuviškojo gaivalo. Pirmiausiai, tų *lietuvių* butų lyg *permažai*, nes „Garsui“ nepriteko net sandarbinikų; antra, tie pats *lietuviai* ne ką verti vadintis *lietuviais*, nes paketinę atgaivinti *tikrą* lietuvišką laikraštį, pradėjo varinėti tarp savęs „negerumus“, „užbėgdami viens kitam kelią“ — na ir pradangino *vienintėlę* lietuvių tėvynės paramą, ir daleido priešinikams Lietuvos iškilmingai išplaukti su savo laikraščiais ne lietuviškais. Taip tikri tėvynainiai ir kareiviai už lietuvių nedaro! Man rodosi, kad „negerumai“ tarp „tikrųjų“ tėvynainių prapuldė ir senę „Aušrą“ — priešiniai čia mažesnę dalį darbo atliko. Taip, taip. Oi tie „negerumai“! Ar „Šviesa“ ištikro pakirto kojas „Garsui“, to nežinau, bet „Varpą“ pažistu iš labai arti. Melūja „išleistuvė“ ir rėdytuvė“, tarydamos, buk „priešiniai“ pasinaudoję iš „negerumų“ tarp *lietuvių-tėvynainių* ir „Garso“ apie atgysiančią „Aušrą“ ir pasiskubinę išleisti „Varpą“. Kada įsteigtajams „Varpo“ atėjo žinia apie ketinančią kelti iš numirusių „Aušrą“, tai jau apie išleidimą „Varpo“ buvo seniai prieš tai nuspręsta. Melas vėl, buk „priešiniai“ perkalbėję „nekurią dalį inteligentų“, idant susidėjus su „apšviestunais“ (kas tie apšviestunai?) užbėgtų kelią gimstančiai „Aušrai“. Tokių pri-lygimų visai o visai nebuvo. Melagingas taip-gi paaikškinimas atsiradimo „Ukiniko“, ant kurio krikštynų buvau aš pats ir jo tėvus tap-gi gerai pažistų.

Ant 3). Ar *kiti* laikraščiai, išskyrus „N. Aušrą“, yra veidmainiai, tai vieno nūgo pasakymo neuženka. Gal „N. Aušra“ teiksis tokius sunkius užmetinėjimus paremti faktais — tada galima bus šitą atsakyti. O tūmtarpu klausiu: kaip pavadinti pasielgimą „naujo“ laikraščio, kuris klabina į širdis skaitytojų, iš vienos pusės čigonišku būdu kaulydamas iš jų mielaširdystės ir pasigalėjimo, o iš kitos pusės bjaurindamas prieš tūs-pat skaitytojus kitus laikraščius, idant tokiu būdu laimėti didesni skaitlių abonentų?

Ant 4). „N. Aušrai“ tur but rodosi, kad kas tik parašyta, tai jau *turi* tikti ir į laikraštį, kad rašymas eilių pritinka tik „mažiaus mokintai liūmai“, arba, kad ta liūma daugiaus nieko neturi rašyti, kaip tik eiles ir kad „Varpui“ priderėjo visos tos eilės talpinti. „Varpas“, kaip pavartaunesnės įtalpos laikraštis, negalėjo ir negali priimti *visų* darbų *visos*, apskritai kalbant, inteligencijos — tai aisku — o ipač niekam netikusių eilių, kurių barbariškumo pasibjaurėtų net minkštos širdies „N. Aušra“ ir imtų jas kritikūti. Ar „Apžvalga“ iš tokio pasielgimo „Varpo“ naudoja, nežinau, vienok neteko man joje pasimatyti su tais eiliūtais ar neeiliūtais literališkais šapais, kurie buvo visai atmesti nū „Varpo“, ar „Ukiniko“. Nepriėmimas veikalų, nors ir turinčių literališką vertę, bet stačiai nesutinkančių su laikraščio tendencija, nereikalauja jokio teisinimo ir čia ne nū jų kalbu. Ant galo, idant nutildyti visokius rugojimus rašančių ir prikaišiojimus žmonių, nesuprantančių ir nepri-pažįstančių laikraščiams jokių tiesų pasirinkime straip-snių, geriausiai butų išleisti tam tikrą laikraštį vardu

— tegul sau — „Pasturlakos“, ar kitaip, na ir telpinti tenai visas atmetas, neturinčias jokios *laikraštėkos* vertės. Šią dalyką greičiausiai galėtų atlikti žmonės, kurie serga *mania redactoria*. Ką apie „taktiškumą“, tai mat ji ne visi vienokiai supranta. Tiktai, apskritai sakant, ar ištikro mūsų inteligencija būtų jau taip „netaktiška“, kad „taktiškumas“ galėtų neprileisti jos net prie darbo prisidėti?

Ant 5) Gerumą „N. Aušros“ parodys laikas, jaigu tik spės. Laimingi vienok bus jos skaitytojai, nes jiems nereiks saugotis nū veidmainingumo patiems, o tik jūs apsaugos nū to „N. Aušra“. Apsaugos ir taip gi „brolius nebaigusius mokslų“ nū vardo „galvijėlis“. Iš kur išlindo tas „galvijėlis“, nenuvokiū, nes tokių vardų, suteikiamų nemokūtiems broliams, negirdėjau nē nū lietuvių, nē nū jų lakraščū. Man rodosi, kad tą „galvijėlį“ galėjo paturėti tiktai versinga rašėjo fantazija.

Nors *nevaidmainingam* laikraščiu priderėtų sakyti viską staciai ir aiškiai, tai bet gi jame atrandame vietas beveik visai nesuprantamas: „nesusitrenksime su tais, kurie gadina žmonių palaimą pačiuose žmonėse.“ Kas tai yra? Įpač ta vieta išrodys *neaiškiai*, jaigu prie jos greta pristatysime kitą: „pripažinimas, jog be apšviestunų nėra galima ko gero atlikti del prastų žmonių ir reikalingumai kunigijos prie laikraščū šelpimo, išrodė savo tikriausią vertybę, nes „Šviesa“ paliovė gyvavusi . . .“

Da vienas daigtas, gana stebėtinas: „N. Aušra“, išvadinus kitus laikraščius „veidmainiais“, „priešiniškais“, kreipiasi prie tupat laikraščū, tarydama: „prašome pakarniai į savo tarpą priimti ir paklydimus aplenkti.“ Taip išrodo, lyg kad žmogus, išdergęs prieš svieta savo sąsėdus, tūjaus kreiptusi prie jų, siulindamas savę į jų tarpą ir reikalaudamas, idant nepatėmytu visai jo pasilgimo. Sąsėdai gali „paklydimus aplenkti“ ir „priimti“ tik kiekvienas iš jų sutrauks pečius ir pamislys: tam žmogui tur but galvoj negerai . . .

Tikėjaisi atrasti kuriame nors lietuviškame laikraštyje ilgesnį aprašymą gyvenimo mirusio pernai lietuviu, Dr. Aleksos, bet ikišiol atitikau trumpą tik paženklinimą myrio. O vienok tas žmogus, kaipo tvirtas lietuvis ir darbinikas ant lietuviystės dirvos užsitarnavo ant platesnės vietos lietuviškam lakraštyje už tą, kurią užima apgarsinimas myrio. Delto gi sumesiu čia nors keletą žinių, kurias pasisekė man surinkti apie gyvenimą nabaštūnko nū jo pažįstamų. Julius Aleksa gimė Liudvinavo apygardoje, gimnaziją baigė Senapilėje, o universitetą Varšavoje. Kada buvo ant paskutinių jau medicinos kursų, pakilo tarpu studentų sumišimas prieš priglobėją mokslo apyrubės Apuchtiną, vieno studento sukumščūtą, J. A. tapo su daug kitų studentų išvytas iš universiteto ant paskirto laiko. Perėjus tam laikui, prileistas buvo prie egzaminų ir jūs išdavęs, pradėjo gydyti žmones. Buvo apsigyvenęs Janave (Kauno rėd.), paskui Naumiestyje ir ant galo Aleksote (abi vietos Suv. rėd.). Bėbudamas Aleksote, pradėjo jau išgyti į didesnę kasyk praktiką, tik štai pasisuko netikėtai žandarai, perkratė jo gyvenimą ir jį patį išvežė į Varšavos citadelę, nežinia už ką. Citadelėje pabuvo gana ilgai ir tapo išleistas, kaipo žmogus, ant kurio buvo padūtas neteisingas skundas, vienok sugražinimas liūsybės nesugražino praleisto kalinyje laiko, rupesčių ir pažeistos per tai sveikatos. Sugrįžęs iš citadelės, neužilgo susirgo, o 22 Lapkričio numirė 34 metų savo amžiaus. Palaidotos ant Kauno kapinių.

Jul. Al. buvo tvirtu budo žmogus, didei darbūstus ir mylintis savo motiną Lietuvą. Labai daug laiko pašvėsdavo besilavinimui vaistinkystėje. Išteko jam valandėlė ir del savųjų: stipriai rėmė ir gynė lietuviystės reikalus, rinko lietuviškų dainų gaidas, o kada nekada parašė straipsnį ir į lietuviškus laikraščius. Žinanau, kad buvo prirengęs lietuviškas dainas su gaidomis dėl spaudos, tik nesuspėjo, užklupus giltinei. Gaila būtų, jaigu prapultu nabaštūnko rankraščiai, patekę į netikusias rankas, arba tapę išmėtyti — gal, išskyrus dainas, atsirastų kas ir daugiau.

Per Šeštines šių metų netikėtai numirė Šakiūse Suv. rėd. kitas lietuvis, Petras Markuza, pergyvenęs 45 metus. Išbaigęs Maskvos universitete filologijos skyrių, buvo mokinioju ir užveizėtoju vienoje Sibėrijos gimnazijoje. Perleidęs ilgus metus toli nū savųjų, parvažavo atlankyti Lietuvą. Išvydęs kaimynus ir pažįstamus, pasižvalges ant žalių pievų, vysiņu sodelių, išgirdęs čiulbėjimą Lietuvos paukštelių ir skambėjimą savo prigimtos kalbos . . . daugiau į Sibėriją negrįžo, nors tenai jam buvo pažadėta augštesnė vieta ir didesnė alga. Išpradžių maldavo praštėti urliopą, o paskui tiesiog nurašė savo vyriausybei, kad visai neatvažiūs, atsisakė nū vietos ir, žinoma, algos. Tai ne taip, kaip nekurie lietuviai, ka del didesnės algos pats palieka savo kraštą! Pasilikęs Lietuvoje, P. M. turėjo daug vargo nukęsti ir kentė jį ikipat myriui, nes vietą katalikui sunku buvo gauti, o jaigu kur pobandė užsikabinti, tai tūjaus atsirado neteisingi skundai ir persekiojimai: baugu buvo ir vyriausybei pavietinei ir visokiems plėšikams urėdinkams turėti tarpe savės žmogų apšviestą ir teisingą, kuris išsyk suprastų visas šunybes ir jas svietai apreikštų, gindamas savūsius. Niekad vienok ant vargo nesiskūsdavo ir tik tarydavo: geriaus kęsti vargą tarp savųjų nē kaip svetimoje šalyje pamaži mirti iš išsiilgimo savo krašto. Nabaštūnkas gerai pažinojo lietuvišką kalbą (mokino lietuviškai Fortunatovą Maskvoje), buvo rinkėju lietuviškų dainų, pasakų, myšlių ir t. t., o prie ta viso gabus prie visokių pramonystės dalykų. Paliko daug rankraščū — tur but šis tas pateko ir į spaustuvę. Ar negalėtų kas išgelbėti tūs rankraščius nū pražuvimo?

In hoc signo vinces pasakė išsiurėjusiam į mėlyną žandarą mundurą Veiverių Lapinskui suvelnėjusi jo sąžinė, o jo kirmėlinė širdis užsiliepsnojo neišpasakytu džiaugsmu, kad atsirado taip ilgai laukiama, o vienok taip lengva ir neišmisli proga, *pasirodyti* valdžios akise ir tokiu budu *išplaukti* į viršų. „Koks aš kvailas — tarė pats sau p. Lap., luktelėjęs valandėlę — žinojau gerai, kad šiandien Maskolijoje gali padaryti *karjerą* vienintielis tik denuncijantas, o užmiršau apie tai ir tik žandarą munduras man priminti turėjo! Dabar drąsiai! Kaip mokintojas lietuviškos kalbos, pradėsiu nū lietuvių . . .!“

Na ir pradėjo. 1) Padarė trukšmą Veiverių seminarijoje, ir da taip apskuriai, kad net Seinams įvarė į širdį pavydą ir sujudino jūs į lenktynes — apie tai jau esu rašęs. 2) Privertė Senapilės gimnazijos vyriausybę iskratyti mokintinius lietuvius. 3) Išgraužė iš Veiverių kun. Aleksandravyčių, kuriam priglobėjas mokslo apyrubės buvo daleidęs mokinti tikėjimo dalykus lietuviškai. Pamokino, mat, savo sunų (mokanti lietuviškai), idant ant lekcijos atremtų užklaususiam kunigui: „aš lietuviškai neatsakysiu, aš noriu atsakyti tik maskoliškai!“ Toks, iš viršaus apsvarstytas, pasakymas denuncijanto vaiko ir pritinkantis prisidėjimas pačio tėvo negalėjo turėti

kitokių pasekmių, kaip tik pašaukimą kunigo Aleks. į Varsavą del išsiteisinimo ir atsitraukimą iš Veiverių.

Nežinau, ar atsiras dabar nors vienas kunigas, kuris išdrįstų pridėti ranką prie išdildymo takelio, taip gražiai ir garbingai kunigo Aleks. praminto. Jaigu atsirastų, tai tegul paskui nerugoja, kad jo draugu ir palinksmintoju liks tik . . . p. Lapinskis, arba kitas į jį panašus.

P. Lap. savo pasielgimais privarė prie to, kad dabar žandarai spiečia aplink Veiverius, lyg bitės, laikydami gyventojus tolydinėje *baimėje Dievo*. Tie, kuriems tokiam padėjime užteko da drąsos mislyti, tą spietimą *slūstytojų ašarų* aiškina trejopai: a) P. Lap. yra prasitaręs: „jaigu norite, tai į mėnesį laiko suvarstysiu visus *livomanus* ant siulo ir jums atidūsiu.“ Tai gi mat žandarai nori išgauti tą *ražančių* suvarstyta iš lietuvių. b) Žandarai, matydami retai atitinkamą gabumą pono Lap. prie šnipinėjimų ir patėmijimų dalykų, tinkančių del denunciacijų, kalbiną jį įstoti į jų jūtį glitą, o jaigu ant to nesutiks, tai c) siulo jam vietą mokiniojus į Kelmo eparkija.

Man rodosi, teisingiausias aiškinimas trečias: *ražančius* minėtas del žandarų neturi per daug didelės vertės, nors jį pats p. Lap. kas žin kaip brangintų; kviesti į savo tarpą tokį konkurentą žandarai nekviest — jie ne toki kvaili; delto gi išpūla, kad žandarai, kalbino p. Lap. į Kelmo eparkija, tik p. Lap. branginas ir negali taip greit susiderėti. Reikia atsiminti, kad Kelmo eparkijoje kiekvienas mokiniojas turi pildyti dvi priderystes: neva mokiniojus, o įpač žandarų. Tik ten vieta tokiems ponams Lapinskams! Skaitytojai! meldžiaminerugokite ant manęs už taip tankų minėjimą p. Lap.! Matote, taip bergždžiūse ant didžiavyrių laikūse, jaigu jau syki pasisekė patėmyti kandidatą ant didžiavyrio, tai nepridera mindzioti nė vieno lapelio iš nūpelnių ir garbės vainiko, kuris papūš ateitėje nusitrusiusią . . . šiūmi žygiu pono Lap. galvą . . .

Kitas mokiniojas (Lukšių kaimo Suv. rėd.) užsima denunciacijomis tur but ne del *išplaukimo į viršų*, o tik del ko kito. Apskundė, kad žmonės aplinkiniai neleidžia vaikų į mokslynčia, o tik pats namieje kas žin ko mokina. Apskūsti žmonės taip teisinasi: jau keii metai perėjo, o p. N. nė vieno vaiko negali pritaistyti į gimnaziją, o da leisdami pas jį vaikus, priversti esame sudėti gausias dovanas ponui mokiniojui; tai kam mums to reikia? geriaus mokinti vaikus namieje. Pasirodo, kad ponui mokiniojui nerupėjo apšvietimas vaikų, o tik troškimas padidinti skaitlių gausių dovanų del savęs. Pamatas pasielgimo puikus, nēr ką sakyti! Prisiziurėję arčiaus į mūsų kaimų mokslynčias, atrastume pas mokiniojus taip daug *puikių* pamatų, kad plaukai ant galvos atsisotų! Gal but šita dalyką ir pats prisirengsiu kada nors pajudinti.

Tūse-pat Lukšiūse pereitą mėnesį užklupo kratyti žandarai tapat apdarytoją knigų, kuris jau syki buvo prikabinatas prie pjudymo anais metais žmonių už lietuviškus raštus ir tyrinėjimo, atlikto Šakiuose, o aprašyto jau „Varpe“. Šiūmi žygiu kratymas netūrės taip bausių pasekmių, tik kyla klausymas: kas čia apskundė? Žmonės šneka, buk tai padaręs vienas urėdnikas, buvęs pirmiaus mokiniojumi Kelmo eparkijoje. Labai gali buti teisybė . . . mat paprotys neatleidžia.

Matau, kad ši straipsnį prisieis pabaigti vien tik *šungalvių* darbais, nes štai atsimentu da vieną skundą. Ne taip labai seniai apie Liudvinavą ukinikas A. su-

teikė policijai žinias, kad tie ir tie prilaiko lietuviškas knigas. Per tą skundą vaitas su raštinku tapo gubernatoriaus pavaryti, o vienas ukinikas suimtas. Paskutiniūse laikūse vis tankiaus girdėt, kad mus ukinikai vartoja denunciaciją, ne tik už lietuviškus raštus skūsdami, bet ir už kitus dalykus. Žinia, kad koks ten Lapinskas arba Kelmo eparkijos mokiniojas, padaręs denunciaciją, gamina jausmą pasibjaurėjimo ir paniekinimo. Vienok dasizinojus, kad ukinikas skundžia policijai ukiniką, savo sąsėdą ar pažįstamą ir da už tokį dalyką, kurį pats skundikas nepriskiria prie nusikaltimų, širdį apšaučia neiszsasakytas gaillestis ir skaudus jausmas neįstengiančios silpnybės prieš denunciacijos hydrą, kuri be jokių trūkdyimų pradeda viešpatauti, rinkdama sau tarnus tarp mūsų nekaltų, negalinčių nieko dasiprotėti ukinikų. Delko skundžia toki Lapinskai, Kelmo eparkijos išpažintojai, kita-kart koks ten eksaldotas — suprantu. Bet kas ukiniką verčia prie denunciacijų? Tikrai nė troškimas augštesnės rangos, nė noras išplaukimo į viršų vyriausybės akise, nė įtekmė Kelmo eparkijos irtt. — čia toki ukiniką daugių daugiausiai žandaras paglosto arba nuperka jam šnapsa. Sakysite, tik noras atkeršijimo savo artymui už ką nors. Bet aš čia kalbu ne ape norą atkeršijimo, tik apie budą jo atlikimo. Vienok ir kitasyk artymas pyko ant artymo ir viens kitam keršijo; įvairumas keršijimų galėtų buti pritaikomu ir šiandien toks-pat kaip ir kitasyk. Taigi delko dabar ukinikas griebiasi greičiausiai prie denunciacijos, o ne prie kito ko? Delto, kad denunciacijoje nemato jis nieko pikto — jos bjauraus dorisko įturio nepažįsta. Ukinikas, keršindamas ukinikui kitokiu budu, vis gi jaučiasi nusidėjusiu, vis gi savo pasielgime patėmija *grieką*. Keršindamas per pagelbą denunciacijos jaučiasi visai nekaltu beesas ir savo pasielgimą prie nusidėjimų nepriskiria. Pažinimą tikros denunciacijų vertės atitolina nū mūsų ukiniko taip baisiai prasiplatinę denunciacijos tarp apšviestiesnių svietiskų žmonių ir tarp dvasiškųjų, kur pareigas žemesnės paslaptinės policijos *atlieka* valkatos *šventabzdės**) (nekaltinkite manę už taip trivijatišką žodį: žmogystai paverstai į trivijališką esybę pritinka tik trivijališkas vardas). Tiesiog nieks nepaaiškino ir neaiškina mūsų ukinikui, kas tai yra denunciacija, kokią jį vietą užėmus žmogaus dorybeje. Mokslynčioje iš žinių išmoksta jis išpasakoti *carstvujušij dom*, o iš dorybės mokslo, kad del to *dom'o* reikia nesigailėti nė lašelio kraujo savo, visai nesuprasdamas, kad istikro tas *dom* daug kraujo išsiurbia. Nū tėvų ir bažnyčios išmoksta poterių ir paviršinių formų dorisko pasielgimo kasdieniniame gyvenime, su tiesiais nurodymais ant nekurių „baisių“ nusidėjimų. Tarp to apie vieną iš baisiausių nusidėjimų t. y. apie denunciaciją nebuna nė paminėjimo. Naujūse katekizmūse randame naujus priedus, kad „kas kuniga atadūda svietiskam sudui ir t. t., griesija sunkiai Judošiaus grieku ir tas tankiausiai miršta Judošiaus smerčiu be pakutos“; tai kur kas greičiaus priderėtų atrasti priedą apie sunkumą grieko denunciacijos, nors ir be išpranašavimo, koku smerčiu užbaigs denuncijantas Tikrai, mūsų ukinikas užsimantis šiandien skundais policijai, mato tūse skundūse vien tik lengvą budą pabaudimo artymo ir daugiaus nieko — jis nekaltas, o tik apgailėtinas, kalti tie, kurie gali tame dalyke ukiniką apšviesti o nešviečia.

*) davatkos.

Visūse gąsdinimūse, kratymūse ir tyrinėjimūse nekaltų žmonių už lietuviškus raštus patėmyjame, kad tai dedasi ne tolydžio, o tik perijodiškai, upais ir išsyk beveik keliose vietose. Vyriausybė rodosi snuduriūja, neturėdama progos parodyti savo veiklumą. Štai pakiša skundą koks Lap., ir vyriausybė pabunda: tūjaus siunčia cirkuliara, sujudina policija, parodoma, kad toki ir toki dalykai tarp žmonių išsiplatinę, kad jūs reikia ant tų pėdų išjieskoti. Policija tada, užmiršdama kitus dalykus, griebiasi vien tik prie parodytų cirkuliare, laksto, šnipinėja, gauda, drasko ir t. t., kol iš savo pusės taipgi neparodys veiklumo savo ir kad moka suprasti ir išpildyti vyriausybės cirkuliara. Potam viskas aptyla, vyriausybė vėl snuduriūja, policija vėl laukia cirkuliario ir t. t. *da capo al fine.*

Gromatos iš kelionės.

I.

„Dėl viešpatystės naudos“ nedaugeliui mūsų, pa- baigus mokslus, pasiseka sugrįžt į Lietuvą ir tenai pelnyt sau dūną: įpatingi valdžios įstatymai išblaško mus po svetimus kampus, tarp svetimų žmonių. Tik dėka dyvinam išmislui šio amžiaus, geležinkeliui, gali žmogus atlankyti nors ant trumpo laiko savo kraštą. Tai gi, garbindamas Augščiausiąjį už suteiktą garui įpatingą galybę, o geležinėms vėžėms prigulnė stiprybę, dumiū iš tolymos šalies antlink savo tėviskės. Tyčia išsirinkau kelią per artymą mums Latvių kraštą. Štai ir garsusis jų miestas:

Ryga — centras, kur sutrauktos geriausios jų spēkos ant dirvos prekystės, amatininkystės ir mokslisko veiklumo. Išsiplėtus ant plačios ir gilios Dauguvos kranto, netoli marių, Ryga veda prekystę su tolymomis šalimis ir pertai žėri turtais ir švara. Iš arti 200,000 Rygos gyventojų — Latvių per 80,000; kita, didesnėji dalis jos gyventojų — Vokiečiai, Gudai, Lenkai, Lietuviai, Žydai. Latviai Rygoj jaučiasi kaip namieje: greta su viešpataujančia čionai iš senovės vokiška kalba girdi ant kiekvieno žingsnio ir latvišką — kalba drašiai, garsiai, nesidairydami į šalis, kaip ana mes mūsų miestūse. Latviškai kalba tarp savęs ne tiktai žemesniū lūmū žmonės, bet ir užimanti pusėtinai vietas intelligentai urėdinkai, mokintojai, advokatai ir kiti. Tiesa, Latvių intelligencija da sulyginant jauna, bet jau gana apsti ir darbšti: iš po jos plunksnos išėina kas metas pusėtinai skaitlius kniūgų ir laikraščių, po jos vadovystės dirba daugelis draugysčių („biedrybų“) visokių vardu ir siekių. Garsiausia ir didžiausia Latvių draugystė — „Rigas Latveeschu beedriba“ — tur gražioj vietoje savo namus ant trijų gyvenimų, kur tilpsta teatras, kniūgynas, arkeologiskas muzeums ir tt. Tenai susirenka vietiniai Latviai vakarais pasikalbėt apie savo reikalus, pasiskaityt laikraščius, o šventomis dienomis linksmai praleist vakarą teatre ir dažnai pasišokt. Šita draugystė istengia dagi užlaikyt mokslinycia, išdūda pašelpas einantiems į augštesniausias mokslinycias vaikinams. Kitos Rygos „biedrybos“ daug menkesnės, bet kiekviena iš jų atlieka savo įpatingą darbą ant naudos savo žmoniū. — Per savo apsukramą Latviai visur tur savo dalį. Taip štai: greta su grynai vokiškomis bažnyčiomis Rygoj yra tiek jau ir grynai latviškų, kitos vėl perpusę vokiškos, perpusę latviškos; ant kromų durų greta su rusišku ir vokišku parašu užima savo vietą ir latviškas ir tt. Trumpai sakant, atvy-

kęs į Rygą, kad ir ne antilgo, negali nepatėmyt, kad Latviai kruta, dirba ir anaipolt neketina susiliet su svetimais gaivalais ir nunykt.

Tarp Rygos gyventojų augščiau paminėjau ir Lietuvius. Kiek jų čionai, negaliu tikrai pasakyt; man teko pasitikt jų gana apščiai įvairiose miesto šalise ir prie įvairaus darbo. Įpač daug čionai Latvių darbininkų ant pabrikių. Susitikęs Latvių ant gatvės (ulyčios), lengvai gali jį pažint jaigu ne iš veido, tai iš viso apsėjimo ir kalbos. Lietuvys pračiokeklis Rygoj įpač nedrašus, tarytum rengiasi prašyt kiekvieno dovanot, kad jį motina pagimdė. Kalba jis visur, kaip moka, tiktai ne lietuviškai: laužyta gudiška arba lenkiška kalba greičiausiai jį išdūda. Kalbant lietuviškai išgirsti tiktai kur nors užkaboryje, kur susėję pažinstami arba kaimynai apsidairydami aplinkui, nusiskundžia viens kitam apie savo vargus. Šiek tiek drašos įgauna Lietuvys Dievo namūs — bažnyčioj. Atėjęs šventą dieną į Rygos katalikų bažnyčią, randi visados didesnė pusę Latvių, kalbančių pubalsiu „Sveika Marija“ arba besimeldžiančių ant lietuviškų kniūgų. Vienok tie patys Latviai — maldininkai, išėję iš bažnyčios, kalbina viens kitą lenkiškai, gudiškai ar kitaip kaip. Kad taip elgiasi Rygos Lietuvinkai — visai nedyvai: matydami, kaip kratosi nūlietuviškos kalbos ir niekina ją pačioj Lietuvoj ne tiktai svetimtaučiai, bet ir daugumas šiaip ar taip pasikelusių į ponus savųjų*), mūsų žmonės, patekę į svetimą kraštą, kaip galėdami, stengiasi pasiliūstūt nū prigimtos kalbos, gėdiasi kalbėt saviškai, įpač, jaigu iš salies vietinių didžiunų patėmyja pasityčiojimą iš jų kalbos. O Rygoj, reikia pripažint, lietuviškos kalbos nešelpia. Katalikų bažnyčioj, kur, kaip sakiau, didesnė pusė besimeldžiančių buna Latviai, iki šioleik, kiek žinau, niekad nesakė ir dabar nesako lietuviškai pamokslu, negirdėt šventomis dienomis lietuviškų giesmių. Sunku tikėt, bet pasakoja man, kaip tikrą atsitikimą, buk Rygoj Latviai bandė anais metais prašyt bažnyčios valdžios, kad daleistu jiems giedot lietuviškai ir sakytu suprantomoj kalboj pamokslą, bet patikę gana smarkų pasipriešinimą: tarpo visoko kito bažnyčios seniunas — bajoras pagrasinęs atsisakyt nū pildymo savo pareigų, jaigų Latvių prašymas bus išklausytas. Pasakoja taipgi, kad Rygos bažnyčioj nesaką lietuviškų giesmių ir pamokslu dėlto, kad tarpo vartojamų tenai trijų kalbų: lenkiškos, vokiškos ir latviškos sunku ešą rast vietą ketviritai. Šiaip ar taip, ar dėlto, kad bažnyčios seniuno švelnios ausys nepakenčia lietuviškos kalbos, ar kad tarp trijų kalbų Dievo namūs neįsitenka tokia menka kalbelė, kaip lietuviška, faktas pasilieka faktū, ir gi labai graudingū: apsigyvenę Rygoj Latviai pasilieka be pamokslu, atrpanta nū giesmių ir turbūt pertai taip greit čionai ištvirksta, išsizada savo tikėjimo. — Nesulaukdami išsipildant savo geidavimų senojoj bažnyčioj (ant Dauguvos kranto), Rygos Latviai su širdingu pasigėrėjimu ir didele vilčia žiuri ant naujai statomos antros katalikų bažnyčios visai kitam miesto krašte, taip vadinamame Maskvos priemiestyje, ant katalikų kapiniū. Šita antroji bažnytėlė, labai graži, iš paviršiaus jau užbaigta, pasilieka įrėdyt viduri. Taigi už metų, daug — už dviejų Rygos — Katalikai turės dvi švarias, kad ir neperdideles bažnyčias. Tikėsime, kad katroj nors iš šitų dviejų bažnyčių ras sau vietą ir lietuviška kalba

*) Tame be abejojimo kalčiausi yra mūsų kunigai, kurie dar iki šiol nemeta lenkiškos ir tūmi bjauriai svieta piktna (Rėd.)

Rašydamas apie Rygą, negaliu nepaminti Rygos daininukų (giesminukų) draugystės „Aušros“. Ta draugystė įsteigta 1881 m. Išpradžių draugystelė gyveno vargingai, rasdama sau prieglaudą tai Latvių „biedryboj“, tai taip kokiūs nepuikiūs rumūs, užtai sanariais jos buvo tikrai Lietuviai inteligentai ir ne-inteligentai, kurie, susirinkę, kaip mokėdavo, pasi-linksmydavo, padainūdavo, paklausydavo lietuviškų skaitymų. Bet mūsų kaimynai - geradėjai*) negalėjo ilgai žiurėti ant tokio vargingo gyvenimo lietuviškos draugystelės: viens už kito palengva išispraudė į tarpą Lietuvių, padidino sanarių įnašus (tokiu būdu išstumė iš jos neturtelius), surado dėl susirinkimų švarius namus, o pavkui . . . paėmė visą valdžią į savo rankas, pavertė draugystę į lenkišką ir tikrai ponišką. Dabar „Aušra“ žinoma Rygoj, kaip Lenkų klubas, kur daugiau kvortoms lošia, nei kaip dainūja.

II.

Iš Rygos per smiltynus ir nuskurdusius pusynlius eina geležinkelis į Mintaują. *Mintauja* — neperdidelis (30—40 tūkst. gyv.) ir nepuikus Latvių miestas. Gyventojai to miestelio vėl tie patys Latviai, vokiečiai, Lenkai, Lietuviai ir žydai, tik žydų čionai sulyginant daugiau, nei kaip Rygoj; tai ir nedyvai: nū Mintaujos tikrai 4—5 mylios iki antrosios Palestynos — Lietuvos. Mintaujos Latviai savo apskrumu ir darbštumu neapsileidžia Rygiškiais: jų spauštavės ir „biedrybos“, nors ir menkesnės iš medegiškos pusės, vienok didelėje garbėje tarp Latvių — Mintaujos Lietuviai tokiu jau vargdieniai, kaip ir Rygos: ir čionai jie valgo kietą dūną tarnų — samdininkų, slėpdami savo prigulėjimą prie Dievo aplėistos tautos. Vietinė bažnyčia taipgi nelabai nori pripažinti Lietuviių kalbą: Mintaujos kunigai, tarpo kurių yra ir tikri Lietuvninkai — sermėgiai, neišdrysta sakyti pamokslu lietuviškai; šitą nesmagų dėl jų darbą jie paveda atsilankantiems iš Lietuvos svečiams kunigams: jie, esą, svetimi, pasakys lietuviškai pamokslą ir išvažiūs sau; tokiu būdu ir Lietuviai-parapijonys negalės rugot, kad jie *niekad* ne irdi pamokinimo prigimtoji kalboj, o broliai-Lenkai nedrįs prikaišiot, kad Mintaujos kunigai „nebroliškai“ elgiasi, neprisilaiko „istorijos palikimū“. O juk prieš porą metų toj pačioj Mintaujoj kunigas V. beveik kas szv. dieną sakydavo lietuviškai gražius pamokslus ir, kaip sakoma, karuna nū jo galvos nenukrito (aš anaipitol netikiu piktiems liežuviams, buk dvasiška valdžia už tūs pamokslus ir iškėlus jį į Palangą, kur jis, pridursiu nū savęs, ir dabar gyvena visų mylimas ir gūdojamas). —

Kalbant apie Mintaujos Lietuvius, priguli priminti ir vietinę gimnaziją. Iki paskutinei gadynei beveik visose Dorpato mokslo apygardos mokslyničiose, taigi ir Mintaujos gimnazijoje, mokino vokiškai. Pertaui į šitą gimnaziją galėdavo patekti tikrai tie vaikai, kurie buvo iš mažens pramokinti vokiškos kalbos. Dabar čionai įvesta gudiška kalba. Naudodamiesi iš tokios atmainos, Kauno rėdybos Lietuviai tūjau pripildė žemesnesias gimnazijos kliskas. Šiandien Mintaujos gimnazija ar tikrai nebus pirmutinė pagal skaitlių mokinančūsi joje Lietuvninkų.

Iš Mintaujos vos 4—5 mylios iki rubežiui Kauno rėdybos, ir sykiu Lietuvos. Vaziūjant iš Mintaujos plentu per Karšžemę negali nesigeršt lygiais, gerai išdirbtais laukais, puikiomis triobomis Latvių sodybų.

*) Lenkai.

(Latviai gyvena viensėdžiais). Matyt, Latviai, išgavę žemę iš rankų savo prispaudėjų — Vokiečių, idėjo į tą žemę daug savo taip sunkiai jiems tekusio nū apšviestų baronų mokslo dirvos išdirbimo. Ant Kuršžemės laukų visu keliu neteko man matyti nė vieno apleisto žemės sklypelio. Latvys, matyt, nepripažinsta nė balų, nė karklynų, nė kupstynų, nė kitokių nenaudingų plotų: išmintingai išvesti grioviai išgelbi jį nū balų, naujausio įrėdymo padarai kapstynus ir kitus tokius „ynus“ paverčia į sėjama dirvą . . . Pervaziūji rubežių Kauno rėdybos — viskas aplinkui persimaino: vietoj puikių sodybų Latvių — viensėdžių matai toli nū viens kito Lietuviių sodžius; laukai suvis ne tie, tarytum ir žemė ne ta-pati, ką Kuršžemėje: dirvos grumstūtos, grioviai prižėlę, užgriuvę, dikti lauko plotai palikti neva po pieva, tik žolės mažai tematyt. Išsykio matai, kad, čionai jau suvis kitas ukės vedimas. Iš ko tai pačina, nesikėsinu prigulinti čiai išaiškyt. Gyvenanti Kuršžemės parubežyje mus ukininkai išranda, kad tenai viskas puikiau delto, kad Latviai turį po daugiau žemės, kad jie gyveną viensėdijoj tulas, mostelejės ranka prideda: „ugi bala jūs ant galo žino: ką tu Latvij paseksi!“ *Nea*, bejotina, kad prie didesnės ukės lengviau įgyt prideranti padariniai, užlaikyt geresni gyvuliai ir pertai laukai prigulinti išdirbt, nei kaip prie mažos; tiesa ir tai, kad gyvenant viensėdijoj greičiau gali įvest visokius pagarinimus ukėje; vienok man rodos, kad svarbiausia priežastis, dėlko Kuršžemės Latviai gyvena puikiau už savo kaimynus — Lietuvius, tūno tame, kad Lietuviai Latvij „nepaseka“, kad Latviai griebiasi prie naujo būdo žemės išdirbimo, naudojasi iš naujų tame dalyke išradimū, veržte veržia iš žemės, ką ji tur ir gal išdūt, o mus žmonės prisilaiko senovės, mažai tedabojo, kas atsiranda naujo dalyke ukės vedimo. Lietuviai „nepaseka“ Latvij ne tikrai laukų užžiurėjime, bet ir daugelyje kitų dalykų. Latvys smarkesnis ir apsukresnis už mūsų žmogų: jis griebiasi už viso-ko, iško gal turēt naudą, taigi už amatų, už prekystės. Priežasties didesnio gaivumo Latvij už Lietuvius reikia, man rodos, jieškot jųj praeigoje. Tiesa, Latviai, kaip ir mus ukininkai, buvo ilgai po valdžia išdykusių baronų, tik baronai-vokiečiai pirmiausia pasirupino apie daug didesni apšvietimą savo maitintojų, nei kaip mus dvarponiai; baronai, kaip ir mus ponai, lygiai laikė amatus ir prekystę už nepritinkanti jiems užsiėmimą, tik anos gadynės Latvij valdovai pavedė amatus ir prekystę vietiniams žemesniuų lūmų gyventojams, musiškiai-gi atidavė viską į žydų rankas; ant galo baronai buvo ir dabar pasilieka nesulyginant geresniais ukės vedėjais, nei kaip mus dvarponiai, taigi ir dalyke žemės išdirbimo Latviai turėjo ir turpo akių geresnius paveikslus, nei kaip mūsų ukininkai. Prie viso-ko reikia atsiminti ir tai, kad Latviai daug anksčiau paleisti nū baudžiavos, nei kaip Lietuviai (išpradziu be žemės).

Latviams jau angšta savo krašte, ir jie stengiasi išikurt tarp Lietuviių: pakuršyje jie tur jau apėmę kur-ne-kur amatus, perka ir sando laukus — trumpai sakant — kolonizūja mūsų pakuršį.

Gyvendami greta su Latviais, pakuršio Lietuviai, nors ir palengva, manosi vest ukę pagal kaimynų įrėdymą. Panevėžio paviete mačiau pas nekuriūs ukininkus naujų sistemų arklus (žagres) įvairias „mašinas“ ir kitus tokius padarinius. Nekuriūse sodžiūse girdėjau istikrųjų kalbant apie išsidalinimą laukų į sodybas ir gyvenimą viensėdijoje, „kaip Kuršžemėje“,

kur-ne-kur lagi matyt gyvenimai „toki, kaip Kurš-žemėje“, ant tvirtų murinių pamatų, medinių, arba iš dailių raudonų plytų, dengtų taip vadinamoms degpadėms.

P. A. Pakelevingas.

Iš Lietuvos.

Iš Suvalkų rėd. Maskolių valdžiai pradeda galva suktis: neranda jau ji posmo savo užmanymūse ir darbūse, ir, po teisybei sakant, nēr ką stebėtis, kitaip nē negali buti; kada valdžia turi neteisius siekius, eina neteisiais keliais, parsieina jūs apičiupoms bandyti, tai vienai, tai kitaip elgtis, pasekmē tokio elgimosi nenūsekumas, prieštaravimas vieno žingsnio kitam. Papasakosiu porą atsitikimų. Tapo atspaudita Varšavos kuratoriaus spaustuvėje lietuviška grammatika maskoliškame tekste dėl mokytinių lietuvių Senapilės gimnazijos. Grammatika prieš Velykas mokytiniams tapo išdalita, pinigai paimti. Suvažiūja mokytiniai po Velykų, nū jų reikalauja vėl grammatikų atgalios. Gimnazijos valdžia aiškino, buk Apuchtinas pareikalavęs sugręžti atgalios visas grammatikas į jo kanceliariją. Kas per darbas?!

Jai grammatika buvo išversta, atspaudyta ir išdalita mokytiniams pagal nūmonę to pačio Apuchtino, kam-gi tą grammatiką, davus į rankus mokytiniams, paskui vėl atiminėti? Pati Saliamono galva čia posmų nesuras.

Grammatika tapo atimta ne nū visų; nekurie mokytiniai augštesnių klasių jos nesugręžė, taip kad dėl pamatymo keli egzemplioriai užsiliko. Šita grammatika parašyta Schiekoppo pagal grammatiką Kuršaičio; išvertė gi ją maskoliškai mokytojas Senapilės gimnazijos, lenkėlis Pajevskis; grammatika pati per savę butu ne per bloga. Dėl tų, kurie, mokėdami maskoliškai, norėtu pasimokyti lietuviškai, galėtu buti dikčiai naudinga; daugelyje vietų vertimas visgi yra labai neaiškus, daugelyje vietų yra tiesiog ir klaidų, tik vėlei, žinomas daigtas, kad ėmėsi už darbo žmogus pats nē ab nemokantis lietuviškai.

O štai ir kitas atsitikimas. Nū Kalėdų šių metų Apuchtinas pavėlyjo kunigui Aleksandravyčiui išguldėti religiją mokytiniams Veiverių seminarijos lietuviškai. Po Velykų tasai pats Apuchtinas uždraudžia išguldėti lietuviškai.

Kas per darbas? Kūmi gali tai išaiškėti sau? Daugumas tai aiškina šitaip: kunigas Aleksandravyčia, girdi pasielgęs netaktiškai; kada nuvažiavęs ant Velykų į Varšavą, pareikalavo nū Apuchtino rankvedžio religijos lietuviškam liežuvyje; nēsa tokios visai nēsa, o be jų kun. Aleksandravyčia negalīs išguldinėti religijos, tai Apuchtinas ir uždraudė tai, ką keliais mėnesiais anksčiaus buvo daleidęs. Aš tinku, kad kunigas Aleksandravyčia truputį netaktiškai pasielgė,*) bet svarba pačio dalyko ne tame. Reikia žinoti, kad valdžia labai ištiki religijai; ji laiko religiją už geriausią savo užtartytoją dvasiškūse ir sykiu tautiškūse klausymūse: Apuchtinas, matyti, šito pažvilgio laikydamasis, ir sumislyjo padaryti bandymą išguldymo religijos prigimtoj kalboj Veiveriųseminarijoj: o gal religija, išguldoma prigimtoje kalboje ir apmašys tautiškūs jausmus lietuvių?! Apsirikimā savo ar vėliaus, ar anksčiaus Apuchtinas turėjo pamatyti. Istorija Lapinskio-skundiko Veiverių seminarijoj, žingsnis pačio kun. Aleksandravyčiaus tik paskubino uždraudimą išguldymo religijos prigimtoj kalboj. Čia turiu pridėti, kad kun. Aleksandravyčia vyriškai pasielgė

iki pats galo; išguldė jisai religiją, nežiurint ant uždraudimo, iki pabaigai metų lietuviškai; nēsa egzaminai turėjo jau neatbutinai buti maskoliškai atlikti, kun. Aleksandravyčia visiškai atsisakė nū jų; nū vakacijos visai pasidavė į dimissiją. Geistina butu, kad dabar nei viens iš kunigų neapsiimtu kitaip išguldinėti religijos, kaip tik lietuviškai. Atsisakymas lengvas — užmiršau maskoliškai, arba, neturiu tam tikro gabumo mokėti. Valdžia tokiu būdu turētu tikti ant to, ko nū jos reikalaujam. Kaip girdėt, buk jau atsiradęs kun. V., kuris tikęs išguldėti religiją Veiveriūse maskoliškai. Jai tai teisybė, tai reikia tik pasigailėti, kad kun. V. turi kokias begėdiškas akis. Pažiūrėsime, ar kun. V. nenuleis jų žemyn, kada pradės po vakacijai savo darbą.

Paulius.

✓ *Iš Panevėžio.* (Žiurek N. 6 „Varpo.“) Somov įvedė naują paprotį priešinimosi; ipač jis suerzindavo gimines vieną prieš kitą, prikalbinėdamas per savo agentus, kitus sąnarius reikalauti iš perstatytojo giminės skyrimo žemės; bet nēsa rusiški įstatai skyrimo ukių nedaleidžia, pertai, aplenkdamas tą tiesą, jis išrado kitą būdą: idant priversti perstatytoją giminės iš geros valios skirti žemę, jis prikalbinėdavo sąnarius iš ukės įtin dideles dalis pinigais reikalauti. Rusiški įstatai garsina: „yra uždrausta dalinti žemę sodiečių: sąnariai giminės, išrinkę tarp savęs perstatytoją-gaspadorių (o jaigu išrinkimas nenusidūs, perstatytojūm tampa vyresnysis brolis), turi gyventi ukėje ir išvieno darbūtis lygiai. Užmokėjėi visus mokesčius kaip valdžiai, dvarponiui, taipo ir valsčiui, atpylei magazyną, išmitinai savę ir gyvūlius, palikai sėklą, pataisei triobas ir t. t., — atliekamą naudą turi dalintis tarp savęs lygiai. Sąnaris giminės, negyvendamas ukėje, neturi tiesos ar prie dalies pelno iš ukės. Sąnaris giminės, atsiskiriantis nū ukės t. y. išeinantis už kurioms arba amatnikū, turi buti atmokėtas: gauti, pagal medėgišką spēką ukės viensykinę pašėpą, jaigu jis negavo augštesnio mokslo. Tūmet tampa neprigulinčių prie ukės, taipogi ir mergaitės, ištekėjusios ir atmokėtos, atsiskiria nū giminės su ukinikiškoms tiesoms.“ Idant neperžengti šių įstatų, bet išnaikinti ukystę Lietuvoje. Somov, kaip minėjau, išrado apie linkį keliją, už ką nū cecorias gavo ženklą kryžiaus što Stanislovo 2 laipsnio ant kaklo

Šitai paveikslas sudo Somovo ir jam panašių. Viens iš sąnarių giminės, tankiausiai atmokėtas užkurus arba amatnikas, reikalauja iš brolio-ukiniko metinės dalies naudos. Ukinikas siulyja broliui gyventi ir darbūtis išvieno, bet paskutinis nesusitaiko ir reikalauja pinigų, o, negavęs reikalaujamos sumos, — padūda broli į sudą; liudinikai-draugai prie degtinės uždavėjo parodo, jog iš ukės (dūkime 30 desiatinų), atlikus visus reikalus ir mokesčius, atlieka grynai 1000 rub. naudos ir tokiu būdu ant dalies uždavėjo išpūla pusė t. y. 500 rub. Sudžia pasikakina tokiu begėdišku parodymu liudinikū, nusprendžia išjieskoti iš turto ukiniko dėl jo brolio 500 rub., išdūda laišką išpildymo, į kaimą atvyksta egzektorius sudo ir pardūda sunkiai užgyventą turta, kaip va arklus, galvijus, javus, padarynes ir t. t., žodžiu tariant, išnaikina ukę ir dar, atradęs, jog pardūto neužtenka dėl išpildymo nusprendimo, pažada vėl sugrįžti. Tūmet nelaimingas ukininkas, priverstas stačiai yra: skirti broliui pusę žemės, triobų ir atlikusių nū pardavimo gyvulių ir ukinikiškų įrankių, o patsai pelieka kaip po gaisro. Brolis gi jo neužgyvena atskirtos dalies, bet išdūda ją ant 12 metų

*) Jaigu ištikro taip yra . . . (Rėd.)

svetimam, kuris, užmokėjęs iš augšto samdos pinigų, paprastai išnaikina žemę, iščiulpdamas jos visus svyvus, ir tūm padaro ją netinkančia ant ilgo laiko. Savastininkas gi, prisikrovęs tų ašarų pinigų, pradeda paleistuvauti, prageria jūs ir . . . išnyksta po sūlu viešbučio. Priegtam ženklinu, jog panašiuose atsitikimūse, laike Somov'o viešpatavimo, tiesą išguldinėjo sudas su tokiomis atmainomis: kur giminė susidėjo iš 3 brolių, tai liudininkai parodė 1500 rub. gryno pelno, kur 4 broliai — 2000 rub. ir t. t., jų didesnis skaitlius sanarių giminės, jų didesni ir pelną parodo, idant kiekvienam išpultu po 500 rub. Sunku tikėti, bet tai yra tikra teisybė!

Kokios buvo pasekmės tokio 4 metinio sudijimo Somovo ant svetimos žemės, lengva dasiprotėti! Ranka dreba pakelti paklodę slepiančią sugriuvimą moraliską ir medegišką mūsų neapšviestų žmonių! . . . Kaip čion reikia pavadinti draugišką pašelpą p. K., duodančio 100 rub. dėl pašelbos tokio piktadėjo Somov'o, atiduodu ant sūdo skaitytojo. . . . *Žemkalnis.*

✓ Šis-tas.

(Žiūrėk Nr. 4 ir 5 „Varpo.“)

— Pasakyk, tėtė, ar Jonas eis į dangų?
— Aš misliju . . . jisai geras krikščionis . . .
— O tėtė ar teipos-gi nueisi į dangų?
— Turiu viltį . . .
— Ką-gi, tėtė, atsakysi tenai, jaigu Jonas pareikalas tų 2 pusrublių, kuriūs jam kasdien čionai užlaikai, ant žemės; ką pasakysi, jai jisai pradės dar tenai pasakot, kad tėtė ir su kitais darbininkais, ant žemės budamas, teippat darydavai? . . .

— Gana jau bus pliauškimu, nustok, nės supyksiu.

* * *

— O kas tai, tėtė?
— Tai plytnyčia, vaikel!
— Keno ta plytnyčia?
— Ji priguli man.
— Ar ir tos plytų kruvos tėtėi prigul?
— Taip . . . ir jos mano.
— Ar ir šitie nudriskę žmonės taipos-gi tėtės?
— Ne, vaikuti. Musų krašte dabar nēr vergučių; žmonės visi liūsi
— Kodėl jie taip sunkiai dirba, kas jūs prie to verčia?

— Jie dūną sav užsidirba.
— Kodėl jie ant duonos dirba?
— Nes neturtingi, šiaip badu numirtu, turi dirbti.

— Kodėl jie taip pavargę, nors taip sunkiai dirba?
— Nežinau, mano miels.
— Ar nevagia kas jų uždarbio?
— Kas tav voggs . . . Bet kam tu tokių dyvinų daigtų klausai?

— Mat aš mislyjau: tur but grumulai molio jiems į akis įkrito, kad jie toki akli, jogei nemato, kodėl jie toki neturtingi . . . Ar tos plytos, kurias jie padaro, ne jiems priguli?

— Ne, sunau, tai mano plytos.
— Iš ko jūs jie daro?
— Iš molio . . .
— Ar iš ano purvino molio, kur ten guli?
— Tai-gi, iš to.

— O keno tas molis?
— Mano.
— Ar tėtė padarė jį?
— Ne, sunau, jį Dievas sutvėrė.
— Ar Dievas tą molį tikt dėl vieno tėtės sutvėrė?
— Ne, aš pirkau jį.
— Nū ko, nū Pono Dievo?
— Ne-gi, durniau, pirkau taip, kaip viskas perkasi.
— O tas žmogus, nuo, kurio molis pirktas, turbut nuo pono Dievo buvo jį nusipirkęs?
— Nežinau to, mano mielas, pasiklausk jo paties.
— Ale geras daigtas, kad tėtė turi tą žemę, nes kitaip tėtėi reikėtu taip sunkiai dirbti, kaip aniems nelaimingiems žmonėms . . . O aš, kaip užaugsiu, ar turėsiu dirbti.
— Ne, vaikuti, numirdamas aš paliksiu tau šitą žemę.
— Ar kunas žmogaus pavirsta po myrio į molį?
— Taip, mano mielas.
— O kas bus iš tėtės po myrio?
— Nežinau, o kam tu klausai?
— Taip sav, mislyjau tik, kad tur but išeis stora ir kieta plyta iš tėtės molio . . . (Iš lenkiško.) G. K.

Apgarsinimas.

Pernai buvo apgarsintas konkursas ant parašymo „Lietuviško pradžiamokslio“ (elementoriaus), kurisai atsakytų pedagogiškiems ir tėvyniškiems siekams. Dabartės pranešame, jog tas konkursas pratęstas yra iki Birželio mėnesio ateinančių metų.

Gromatnyčia.

Vienam ponui Girtaklynėje. Gal buti Jusų teisybė — errare humanum est.

Rašėjams. Galite numanyti, dėl ko šitas numeris tokis vėlybas ir trumpas.

Skaitytojams. Nerustaukit, meldžiami, kad taip neakurtniai išleidžiame laikraštį. Kitaip negalima. Toliaus pasitaisysime. Kurie dar neužsimokėjote už laikraštį, tai užsimokėkit, meldžiami, kūgraičiausiai.

Amerikiečiams ir kitiems, kurie rašo gromatas į rėdystę „Varpo“. Jai norite gauti atsakymą, tai turite pridėti žigunės markutę už 10 kap. arba 5 centus.

✓ Pinigus bei rankraščius į rėdystę reikia siųsti vis ant adr.: *Herrn Dr. Bruažis, Tilsit (Ostpreussen).*

✓ *Įtampa.* Įžanginis straipsnis. *Draugaitis.* — Rusvos dukės. *Klausutis.* — Archeol'ogiški tyrinėjimai Žemaitijoje p. Tadeušo Dowgird'o. *J. Bitaitis.* — Tėvyniški varpai — Gromatos iš kelionės. *P. A. Pakelevingas.* — Iš Suvalkų rėd. *Paulius.* — Iš Panevėžio. *Žemkalnis.* — Šis-tas. G. K. — Apgarsinimas — Gromatnyčia.